

Helse- og omsorgsminister Jan Christian Vestre
postmottak@hod.dep.no
Klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen
postmottak@kld.dep.no
Kommunal- og distriktsminister Kjersti Stenseng
postmottak@kdd.dep.no

Oslo, 25.09.2025

VAnnforsks innspill til statsbudsjettet 2026

VAnnforsk er en forening som jobber for å fremme mer samarbeid om forskning, utvikling og innovasjon i vannbransjen.

Medlemmene i VAnnforsk representerer leverandører, produsenter, rådgivere, forskningsmiljøer/-institusjoner, universiteter og vannselskaper/kommuner. VAnnforsk representerer dermed hele vannbransjen, inkludert FoU-miljøene.

Vann- og avløpssektoren står overfor nye og krevende utfordringer, både som følge av klimaendringer, sikkerhetspolitiske trusler og økte krav og forventninger. Investeringsbehovet er formidabelt; i størrelsesorden 500 milliarder kr skal investeres i kommunal vann- og avløpsinfrastruktur neste 20 år.

VAnnforsk mener målrettede statlige forskningsprogram og tilskuddsordninger er avgjørende for å lykkes med det omfattende arbeidet som skal gjøres på vann- og avløpsområdet. Ulike ordninger vil bidra til bedre kunnskapsgrunnlag for beslutninger og til utvikling, utprøving og implementering av mer effektive og bærekraftige løsninger og teknologi. Les gjerne mer om dette i vedlagte artikkel.

Styret i VAnnforsk håper at Stortinget gjennom budsjettene til Klima- og miljødepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet vil sette av betydelige midler i statsbudsjettet 2026, og de neste 5-10 årene, for å støtte nødvendig forskning, utvikling og innovasjon på vann- og avløpsområdet. Vi vurderer at 3 komplementære program/tilskuddsordninger vil kunne ha stor kost-nytte:

1. Øremerkede midler til vann- og avløpsprosjekter som lyses ut årlig gjennom Forskningsrådets nye program «Forskning og innovasjon for store utfordringer i offentlig sektor».

Mål: Bidra til at de norske forskningsmiljøene og næringsliv bygger kompetanse og utvikler løsninger/teknologi rettet mot de norske behovene.

2. Videreføre og utvide tilskuddsordningen «Program for teknologiutvikling i vannbransjen», som forvaltes av FHI.

Mål: Bidra til at mer effektive og bærekraftige løsninger tas i bruk på hele vann- og avløpsområdet.

3. Etablere tilskuddsordning til alle landets kommuner for å møte økte krav til avløpsrensing (for hele landet). En utvidelse av ordningen MDir forvalter i dag (nitrogenrensing, Oslofjorden), gjerne over flere år så prosjektene kan planlegges godt og gjennomføres over flere år.

VAnnforsk

c/o SINTEF Community, Postboks 4760 Torgarden, 7465 TRONDHEIM
Tlf: +47 957 999 41, E -post: ingrid.selseth@sintef.no
Internett: www.vannforsk.no

I tillegg trengs det øremerkede midler for å raskere få tilstrekkelig kunnskap om norske resipienters sårbarhet. Kunnskap om norske resipienters sårbarhet for utslipp fra renseanlegg (næringsstoffer og mikroforurensninger) er nødvendig for å planlegge hvilke rensekrav det skal dimensjoneres for, og om det er bærekraftig å slå sammen lokale anlegg til et stort regionalt, for minst mulig miljøbelastning.

2025-09-25

For styret i VAnnforsk

Anette Åkerström (styreleder), Overingeniør FoUI VAV Oslo kommune

Cynthia Hallé (nestleder), Førsteamanuensis NTNU

Ingun Tryland (styremedlem), Fagleder drikkevann i Norsk Vann

Hanne Kvitsand (styremedlem), Forskningsleder SINTEF Community

Magne Stokka (styremedlem), Business Development Manager – WW&WW Norway
Xylem Water Solutions Norge AS

Emilio Castellanos (styremedlem), Utviklingsleder Seksjon Avløpsrensing, VAV Oslo kommune

Håkon Reksten (styremedlem), Avdelingsleder Vann - Byutvikling, bygg og eiendom, Norconsult

Eirik Lønmo-Egeland (varamedlem), Daglig leder Norwegian Water Cluster - Vannklyngen

Zakhar Maletskyi (varamedlem), Førsteamanuensis NMBU

Ingrid Selseth (sekretariat VAnnforsk)

Vedlegg. Vannspeilet_2-2025_s16-21

Vannbransjen trenger målrettede støtteordninger for innovasjon

Investeringsbehovet på vann- og avløpsområdet er formidabelt. Vi trenger kunnskap for å sikre at de mest bærekraftige løsningene blir valgt, og vi trenger nok folk med riktig kompetanse og teknologi for å sikre god gjennomføring av både investeringer og driftsoppgaver. Målrettede statlige forskningsprogram og tilskuddsordninger kan ha stor effekt ved å bidra til bedre kunnskapsgrunnlag for beslutninger, og til utvikling, utprøving og implementering av mer effektive løsninger og teknologi. På de neste sidene kan du lese om noen av støtteordningene det var mulig å søke på i år, og hvilke ordninger vi i styret i Vannforsk mener vil ha stor kost-nytte og håper å finne midler til i statsbudsjettet for 2026.

Av Ingun Tryland, Norsk Vann, Hanne Kvitsand, SINTEF, Håkon Reksten, Norconsult, alle styremedlemmer i Vannforsk og Anette Åkerstrøm, Oslo VAV, leder i Vannforsk

Innovasjon i vannbransjen er helt nødvendig

I Norge har de fleste tilgang på nok og trygt drikkevann. Vi har gode sanitærforhold, og sammenlignet med resten av Europa har vi god miljøtilstand i en større andel av vannforekomstene. Det er fort gjort å ta disse tjenestene for gitt. Men det krever betydelig arbeid, ressurser og ikke minst kunnskap for å drifte, vedlikeholde, fornye og bygge ut den stadig mer omfattende vann- og avløpsinfrastrukturen. Utfordringene forsterkes av klimaendringer, befolkningsvekst- eller nedgang, ny kunnskap om miljøpåvirkninger og økte krav og forventninger. Vi må erkjenne: Dette regnestykket går ikke opp! Med dagens organisering og tilgang på folk og ressurser vil vi ikke klare å gjennomføre det som trengs for å opprettholde standarden på vann- og avløpstjenestene som myndigheter og publikum forventer, og som miljøet krever.

Forskningsrådet, Regionale Forskningsfond og Innovasjon Norge

Forskningsrådet støtter ulike prosjekttyper der enten forskere, næringsliv eller offentlig sektor er i førersetet. Selv om det de siste tiårene ikke har vært egne program for vann- og avløpsområdet, har det vært tematisk brede utlysninger som også har åpnet for søknader fra vannbransjen. Konkurransen om midler er imidlertid stor siden man må konkurrere med en rekke andre samfunnsområder.

Prosjektypen **Forskning og innovasjon for store utfordringer i offentlig sektor** har søknadsfrist 24. september 2025. Her kreves det samarbeid mellom offentlige virksomheter og forskningsorganisasjoner, der begge kan stå som søkere. Dette er store 3-årige prosjekter med støttegrense 20-25 millioner, der minimum 30 prosent av prosjektets kostnader forbrukes hos offentlig virksomhet. Det er også ønskelig med samarbeid med næringslivet. *Vi mener dette kan være en nyttig prosjekttipe og ønsker at det øremerkes betydelige midler til vann- og avløpsprosjekter i kommende års utlysninger.*

For vannbransjen er det også fint å kjenne til muligheten for å søke støtte til å gjennomføre **Offentlig sektor PhD**. Forskningsrådet bidrar med støtte på inntil 50 % av de totale prosjektkostnadene. For prosjektypen **Samarbeidsprosjekt** for å

Høsten 2024 gjennomførte VAnnforsk en workshop for sine medlemmer med mål om å identifisere FoUI-behov knyttet til temaene digital transformasjon, kapasitet og kompetanse og slambehandling. På tre timer ble det identifisert over ti konkrete behov – noe som tydelig viser at VA-bransjen har et stort potensial for forskning og innovasjon.

møte utfordringer i samfunn og næringsliv, der forskningsorganisasjoner er prosjektansvarlig/søker, ble det lyst ut midler for 1.2 milliarder til fristen som var i mars 2025. Vi kjenner til at flere søknader som inkluderer behov i vannbransjen ble sendt inn. Det gjenstår å se om noen av disse får finansiering.

Regionale Forskningsfond har finansiert flere prosjekter innen vann- og avløpsområdet siste tiår. Vi erfarer at det kan være mindre konkurranse om midlene her enn i Forskningsrådet.

Innovasjon Norge har ulike ordninger som retter seg primært mot næringslivet, men der offentlige virksomheter kan ha en viktig rolle som pilotkunder. Vi har spurt to erfarne næringslivsaktører om de mener Norge har gode nok finansieringsordninger for å lykkes med innovasjon i vannbransjen?

«Det er helt avgjørende at vi utvikler innovative løsninger for bedre tilstandsvurderinger av vann- og avløpsnett. Det er umulig å vedlikeholde eller skifte ut hele nettet. Vi må vite hvor og når vi må vedlikeholde eller skifte rør. Da trengs utvikling og bruk av ny teknologi. Vi har svært god kompetanse og teknologi i Norge som sammen med brukermiljøer kan frembringe verdensledende løsninger. Vi trenger derfor målrettede støtteordninger til tverrfaglige team som representerer hele verdikjeden fra nye sensorer til beslutningsstøtteverktøy for vedlikeholdsplanlegging i tillegg til

omfattende testing av løsningene. Forskningsrådet og Innovasjon Norge kan prioritere slike satsninger i sine ordninger som for eksempel Grønn Plattform, Innovasjonsprosjekter for næringslivet (IPN), Forskning og innovasjon for store utfordringer i offentlig sektor, og innovasjonskontrakter.»

Eirik Næss-Ulseth, styreleder Equanostics AS

«Offentlige og private partnere, samt forskningspartnere, skaper innovasjon og bygger opp verdifull kunnskap og erfaring gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter. Vi har selv deltatt i mange slike prosjekter og vi erfarer at det er ressurskrevende, men at det også øker utviklingstakten i betydelig grad. Støtteordninger blant annet fra Forskningsrådet og Innovasjon Norge er en viktig utløser for innovasjon og nyskaping innen vannbransjen. Det samme er innovative offentlige anskaffelser. Nåløyet er imidlertid trangt, og vi erfarer at mye utvikling går seint eller ikke blir utført på grunn av begrensede midler. I Norge har vi store oppgaver å løse innen vann, avløp og overvann som følge av stort vedlikeholdsbehov og tilpasninger til et klima i endring. Til det trenger vi målrettede støtteordninger i et større omfang enn dagens.»

Per Møller Pedersen,
daglig leder Storm Aqua/styreleder Vannklyngen

«Vi mener at Program for teknologiutvikling er en effektiv ordning med stor konkret nytte, ikke minst fordi kommuner selv har eierskap til resultatene»

Program for teknologiutvikling i vannbransjen

Hensikten med tilskuddsordningen er å støtte vannverkseiere som vil prøve ny eller videreutvikle eksisterende teknologi som skal bidra til levering av nok og trygt drikkevann. Ordningen støtter også etablert teknologi som er ny for kommunen eller vannverket. Støttegraden er 1/3 der resterende 2/3 av kostnadene må dekkes av søker/prosjektdeltagerne. Program for teknologiutvikling fikk 10 mill. kr over statsbudsjettet i 2021, og deretter 5 mill. kr årlig mellom 2022 og 2024. I 2025 ble det bevilget 5,7 mill. kr. Totalt er det dermed tildelt drøye 30 mill. kr til 56 prosjekter. Helse- og omsorgsdepartementet bevilger midlene, mens Folkehelseinstituttet (FHI) forvalter tilskuddsordningen.

Et tiltak i gjennomføringsplanen for Regjeringens Nasjonale mål for vann og helse er at HOD og KLD skal evaluere programmet og: *Evalueringen vil gi grunnlag for vurdering av videreføring, inkludert behov for justering eller utvidelse slik at avløpsområdet evt. også omfattes av ordningen.*

Vi mener at Program for teknologiutvikling er en svært effektiv ordning med stor konkret nytte, ikke minst fordi kommunen selv har eierskap til resultatene. Arbeidet med søknad og rapportering er såpass enkel at det oppleves som gjennomførbart. Det er fortsatt mye ugjørt innen vannforsyning, og ordningen bør videreføres. Dersom det ikke blir egen ordning som forvaltes av Miljødirektoratet innen avløpsområdet, bør ordningen utvides til også å inkludere teknologi for avløpsområdet. Ikke minst er det mye interessant teknologi å teste ut på avløpsnettet for å få ned fremmedvannsandelen og redusere overløp. Kommuner kan teste ut ny teknologi med bruk av vann- og avløpsgebyret, men i praksis synes mange det er vanskelig å få til, eller finne tid, så tilskuddsordningen har vært en god katalysator. Ordningen har bidratt til betydelig kompetansebygging i kommuner og vannverk, og gode samarbeid med forskningsmiljøer og næringsliv.

«Bergen Vann har fått støtte til flere prosjekter gjennom Program for teknologiutvikling, blant annet til DNA-sekvensering av drikkevann og avansert trykklogging på distribusjonsnettet. Disse har gitt verdifulle resultater som vi har delt med bransjen. Ordningen er med på å senke terskelen for ambisiøse og nye løsninger, samt å gi forankring internt for å drive utviklingsprosjekt. Et viktig poeng for videreføring av denne ordningen er at prosjektene har positive effekter også utover selve resultatene i form av å heve kompetansen i bransjen».

Urd Eriksen, Bergen Vann

Tilskuddsordninger forvaltet av Miljødirektoratet

Regjeringen har i 2024 og 2025 bevilget midler til en tilskuddsordning for å redusere utslipp av nitrogen fra kommunalt avløpsvann til Oslofjorden. Klima- og miljødepartementet bevilger midlene, mens Miljødirektoratet forvalter tilskuddsordningen. Det er innvilget totalt 113 millioner kr i støtte til totalt 67 prosjekter disse to årene. Prosjektene skal bidra til raskere reduksjon av nitrogentilførselene til Oslofjorden, eller bidra til raskere beslutninger. Prosjekter der midlene får nytte for flere kommuner er prioritert.

Mange kommuner og renseanlegg har fått midler fra denne tilskuddsordningen, også Norsk Vann på vegne av vannbransjen. Rådgiverbransjen i Norge sitter på mye fagkompetanse, med mange ansatte med både mastergrad og PhD. Med ekstra midler fra tilskuddsordninger i prosjektene blir det større rom til å foreslå og prøve ut nye løsninger for de konkrete behovene («bottom up FoU»). Rådgivere som bistår kommunene melder om at de får større mulighet til å bygge kompetanse og bidra til utvikling gjennom å delta i prosjekter som har fått støtte, og at de vurderer samfunnsnyttene av denne type lavterskel tilskuddsordning som stor.

«Tilskuddsmidlene har bidratt til kompetanseheving, og ikke minst en raskere gjennomføring siden vi fikk direkte penger og ikke måtte hente de i en ordinær budsjettprosess som kan være tidkrevende. Vi fikk også mulighet til å utrede noe bredere som gjør at vi får et bedre beslutningsgrunnlag. Dette gjør oss tryggere når det nå skal gjøres store investeringer i selskapet».

Eirik Rismyhr, MIRA IKS

For vannbransjen er det også nyttig å være oppmerksom på tilskuddsordningen **Klimasats** der kommuner og fylkeskommuner kan søke støtte til arbeid for å redusere utslipp av klimagasser. Tilskuddsordning for **klimatilpasning** kan søkes for støtte til tiltak som gjør kommuner bedre rustet til å møte klimaeffektene. Klima- og miljødepartementet bevilger midlene, mens Miljødirektoratet forvalter disse tilskuddsordningene.

Styret i Vannforsk mener at Norge trenger en lavterskel tilskuddsordning for hele landet for å møte økte krav til avløpsrensing, blant annet som følge av EUs reviderte avløpsdirektiv. Utover krav til nitrogenrensing i nitrogen-sensitive områder, bør ordningen også omfatte store renseanlegg som vil få krav til kvartærrensing, et tema med stort behov for kunnskap og kompetanse, siden vi ikke har noen erfaringer med slik avansert rensing i Norge. I tillegg bør ordningen omfatte renseanlegg

Foto: Håkon Døsen/Karmøy kommune

langs kysten i ikke-følsomme områder som vil få krav til sekundærrensing. En slik tilskuddsordning kan gjerne være en utvidelse av ordningen Miljødirektoratet forvalter i dag, tilsvarende nitrogenrensing for Oslofjorden. For å få gode prosjekter bør det være mulig å gjennomføre prosjektene over flere år. Etablering av en uavhengig ekspertgruppe kan være nyttig for å bistå Miljødirektoratet i utvelgelsen av hvilke prosjekter som bør få støtte. Formidling av resultatene vil være viktig, og her kan også VAnnforsk webinarserie ha en viktig rolle.

Vi har spurt avløpseksperter Arne Haarr i Norsk Vann om hvorfor vi ikke bare kan brette opp ermene og bygge renseanlegg slik det gjøres i for eksempel Tyskland og Sveits?

«Vi må huske at utfordringene i Norge er svært forskjellig fra de store landene i Europa. Vi har verdens nest lengste kyst, bare Canadas kyst er lenger. Norge er i tillegg det land i Europa med lavest befolkningstetthet – 15 pr km². Tallet for Tyskland er 241, mens gjennomsnittet for EU er 100.

Mange av de eksisterende løsningene er dermed utviklet og tilpasset behovene for helt andre forhold enn hos oss. Det reviderte avløpsdirektivet setter dessuten søkelys på energibruk, klimautslipp og miljøavtrykk fra sektoren. På mange måter betyr dette en ny bestilling, der løsningene som skal brukes må oppfylle en rekke nye forventninger.

En annen utfordring hos oss er at når det skal bygges svært mange, ofte små anlegg, med mer avanserte renseprosesser, vil disse i langt større grad kreve tett driftsoppfølging. Allerede i dag er det en utfordring for mange kommuner å rekruttere nok kompetent driftspersonell, og denne utfordringen blir ikke mindre i årene framover. Dette betyr at sektoren trolig må tenke nytt med hensyn på organisering. For å lykkes med alt dette vil det derfor være nødvendig med innovasjon, på mange nivå.

Et annet viktig moment framover vil bli kostnadseffektive løsninger for å redusere gebyrøkningene, som vil være nødvendige for å tilfredsstille de nye kravene. Små anlegg betyr få – og i en del kommuner – redusert antall innbyggere å fordele kostnadene på.»

Besparingspotensialet er stort for både lommebok og miljø

Dersom man klarer å effektivisere et investeringsbehov på 500 milliarder de neste 20 årene med kun 1 %, vil samfunnet spare 5 milliarder. Hovedmålet med vann- og avløpstjenestene er å sikre nok og trygt drikkevann og godt vannmiljø. Dersom støtteordninger i tillegg bidrar til at det utvikles og benyttes mer energieffektive løsninger tilpasset norske forhold, med reduserte klimafotavtrykk, redusert bruk av ressurser i en sirkulær økonomi og redusert naturbelastning, vil det bli gevinster på mange miljøområder. De ulike miljøhensynene må sees helhetlig og kompromisser er ofte nødvendig. Kunnskap er nøkkelen til de totalt sett mest bærekraftige løsningene.

OPPSUMMERT: VAnnforsk sitt styre mener at Stortinget gjennom budsjettene til Klima- og miljødepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet bør sette av betydelige midler i statsbudsjettet 2026, og de neste 5-10 årene, for å støtte nødvendig forskning, utvikling og innovasjon på vann- og avløpsområdet. Vi vurderer at 4 komplementære program/tilskuddsordninger vil kunne ha stor kost-nytte:

1. Øremerkede midler til vann- og avløpsprosjekter som lyses ut årlig gjennom Forskningsrådets program Forskning og innovasjon for store utfordringer i offentlig sektor. Mål: Bidra til at de norske forskningsmiljøene og næringsliv bygger kompetanse og utvikler løsninger/teknologi rettet mot de norske behovene.
2. Videreføre og utvide tilskuddsordningen «Program for teknologiutvikling i vannbransjen», som forvaltes av FHI. Mål: bidra til at mer effektive og bærekraftige løsninger tas i bruk på hele vann- og avløpsområdet.
3. Etablere tilskuddsordning til landets kommuner for å møte økte krav til avløpsrensing (for hele landet). Utvidelse av

ordningen MDir forvalter i dag (nitrogenrensing, Oslofjorden), gjerne over flere år så prosjektene kan planlegges godt og gjennomføres over flere år.

4. Det trengs også øremerkede midler for å raskere få tilstrekkelig kunnskap om norske resipienters sårbarhet. Det tar tid å planlegge og etablere avløpsinfrastruktur. Kunnskap om norske resipienters sårbarhet for utslipp fra renseanlegg (næringsstoffer og muligens også mikroforurensninger) er nødvendig for å planlegge hvilke rensekrav det skal dimensjoneres for, og om det er bærekraftig å slå sammen lokale anlegg til et stort regionalt, for minst mulig miljøbelastning. Det synes å være behov for en nasjonal koordinering av hva som må inkluderes i de lokale/regionale overvåkingsprogrammene. Kanskje også utrede hvorvidt den lokale/regionale overvåkingen bør gjennomføres av et regionalt organ, for en mer helhetlig og effektiv miljøovervåking.

VAnnforsk

VAnnforsk er en forening som har som mål å fremme forskning, utvikling og innovasjon i vannbransjen, og arbeider for at forskningsresultatene tas i bruk.

En viktig oppgave for VAnnforsk er å skape en arena og møteplass mellom ulike aktører i vannbransjen for på denne måten stimulere til økt forskning og utvikling. Medlemmene i VAnnforsk representerer leverandører, produsenter, rådgivere, forskningsmiljøer/-institusjoner, universiteter og vannselskaper/kommuner. VAnnforsk representerer dermed hele vannbransjen, inkludert FoU-miljøene.

Ytterligere informasjon finnes på www.vannforsk.no.

Innovasjon er krevende. Vi må ha kompetanse og kapasitet i alle ledd og en god samhandling mellom ulike aktører og finansieringsordninger, inkludert gjøre bransjen interessant for privat kapital. Alle skal ikke være med på alt, men vi må lykkes/overlappe godt når stafettpippen leveres over til neste ledd. Vi må formidle resultatene fra prosjektene, både det som fungerer bra og mindre bra. For å komme i mål må forskningen og utviklingen ta utgangspunkt i de faktiske behovene.

Tegninger: Gunnar Bøen/
Jan Henrik Knudsen.